

BIOGRAFIES

FRANCISCA SENA MIRA FRANCISQUETA LA *FABIANA*

El meu nom és Francisca Sena Mira però tots em coneixen per Francisqueta *la fabiana* perquè a mon pare li deien Fabià, com al meu germà que ja morí fa anys. La meua germana Maria també morí, ara no fa molt, aixina és que només quede jo. Naixquí en octubre de 1907 en una caseta que havia davant del castell, que la varen tirar fa ja molts anys per a fer l'edifici de les catequistes.

Mon pare tenia un germà, José, que era fadrí i li deien "*el papudo*". I tenia també una germana, Francisca, casada en el tio Pepe "*el barruga*", que li deien "*la rutlla*". Anava tots els dies a treballar a València, a la tabacalera. Mon tio Pepe era vinater, i vivia davant de l'Ajuntament, en la casa que després comprà el tio Jeroni. Tenia dos carros, uno gran que duia sempre dos o tres cavalls. Portava una cuba o carregava cuiros. Anava a Xest, i a altres pobles a carregar vi. En Mislata tenia un magatzem. Tenia també un carro més menut, que el gastava per a repartir. Els meus cosins eren Pepe Casted, militar, Paquita "*la rutlleta*", que era més o menys de la meua edat i tenia, ja casada, una tenda de vins en el carrer Abogado Palop Guillem, per allà el camí-nou; i Salvoret "*el saboner*", que es casà en Maria "*la del forn*". Erem una bona parella, de menudes, la meua cosina i jo. Només feiem que maldats. Si jo te contara...Al meu germà Fabià, quan els majors es descuidaven, el tancaven en el corral en la gàbia de les gallines i se'n anavam a jugar. Una volta el tancarem a ell junt amb la meua germana Maria. Ah, i la bicicleta...El carreter que repartia el vi en el carro, venia a treballar en bicicleta. La meua cosina i jo si es descuidaven els majors, l'agarràvem i a còrrer pel poble. Es turnavam, una davant i l'altre darrere. Les dones eixien a veure-nos perquè això era un escàndol, que dues xiques anaren en bicicleta...

A ma mare li deien Francisca Mira Damià. Els seus germans? Fernando Mira que vivia en el carrer de la Pau; Maria Mira, casada en Mariano "*el maio*" i vivia en la placeta de Sant Roc; i també hi havia dues fadrines: Pepica, que cosia, i Amparo que treballava en la conserva, allà al final del carrer de València.

Mon pare quan es casà treballava en el camp. Li feia d'encarregat a don Julio, l'amo del castell, que tenia molta terra en el poble. Venien d'Alzira a plantar tarongers, als camps que don Julio tenia en el bovalar. Després, sent jo menuda, a mon pare el feren aguasil i es posàrem a viure en la casa de l'Ajuntament, en la

part de baix, segons entraves a l'esquerra. Cobrava quatre aguiletes, i ma mare no deixà de cosir. Ella i la seua germana Pepica sempre estaven cosint.

En la mateixa casa de l'Ajuntament, entrant a la dreta, vivia el mestre don José Sanchis Almiñana, que també fon alcalde i estava contrapossat amb Pepe l'advocat. A la dona li dien donya Felisa i tenien una filla major que jo que li deien Araceli. Tocava el piano, i les xiquetes del veïnat es possavem a ballar a la porta i a fer coses, i s'enfadaven però com erem unes cries al cap de poc ja estavem de nou a la porta, pendants de la música.

De molt menuda, quan eixia d'escola me'n anava a treballar a ca el tio Trenislao el Suau, en el carrer del Convent, al costat de ca "*el Conillo*" que feien carros, en la casa del racó. En el corral d'aquella casa havia un talleret i quan jo comencí a anar treballaven quatre o cinc xicones. Marcavem botons en un torn, i em pagaven dos quinzets. Promte deixí d'anar a escola. Després anava a treballar a ca el tio Blai davant de l'Ajuntament, al costat de ca la meua cosina la rutilleta. Vaig treballar en més llocs abans de cassar-me. Jo anava allà on em cridaven, perquè a mí no m'ha acobardat mai la feina.

En ma casa eren del casino nou, sí també li deiem *els de la blava* quan es referiem a la banda de música, El meu sogre era el abanderat, això volia dir que era el que portava la bandera quan desfilaven. Em possí a festejar molt jove, recorde que encara vivíem en l'Ajuntament. Al principi festejàvem d'amagat perquè els meus pares me veien massa jove. A Maria *la montalesa*, que vivia en front, en la casa *dels senyorets* on aguardaven al sant, i que es casà en Manolo de ca els alosos, li donavem una aguileta per a què em cridara. Maria era una xiqueta, i el meu home quan ja entrava en casa i eixia de festejar li anava al darrere i li agradava fer-li parlar. El meu Francisco li possava un xavo en la finestreta de ca el pelaet, en el carrer del Convent al costat de ca les blaietes, i de seguida tenies a Maria demanant ajuda perquè no arribava, i al meu nuvi fent-la enrabiar.

En aquell temps ens divertíem com podíem. Quan venia Sant Blai se'n anavem a Torrent i ens feien una llonga aixina de llarga. Una volta, ara veuràs el que ens passà. Anarem al cine a Torrent a veure "*Nobleza baturra*" el meu Francisco i jo, junt en una altra parella: Vicent el del forn i Paquita de ca morimos, sí, els pares de Vicentet. Això d'eixir del poble en el nuvi no estava gens bé. Resultà que a l'entrada del cine ens trobàrem a una veïna de ma mare que eixia, i temps li faltà quan arribà a Alaquàs per anar a contar-li'ho a ma mare. En arribar jo a casa, només entrar, ma mare em foté una bofetada d'eixes per a enrecordar-te tota la vida. Aixina eren les coses abans.

A voltes, no te cregues, me deixava el nuvi i me'n anava en les amigues. Es que s'ho passavem molt bé. Amigues meues eren: Paquita *la de morimos*, que ja t'he nomenat; Vicenteta la dona de Jacinto, d'allí del carrer Benlliure; Maruja *l'abogadesa*; Teresa de ca el burro, que es quedà fadrina; Paquita, *la de la llet*.

Em casí, i em posí a viure en el barri, en el carrer de la Pau. També li deiem les casetes del tio Redó a totes aquelles casetes de planta baixa que va construir aquell home. Jo encara arribí a conèixer-lo. El recorde com un home ja major, molt serio, i molt reguinyós. La meua primera filla Paquita vingué abans de guerra. Messos després cridaren al meu home per anar al front de Terol, i ja em diràs què feia jo a soles en la xiqueta. Els meus sogres vivien, i tenien un talleret, allí en la placeta dels perolers, en el carrer del doctor Barberà, on visc jo ara. M'ajudaren tot el que pogueren i m'apanyí com Deu m'encaminà. Durant la guerra passarem molt, i també després no te cregues.

Quan tornà del front el meu Francisco, encara me'n recorde que era una vesprada i que eixíem del novenari, no el coneixia ningú, de desmillorat que estava. No quedava d'ell. Després, encara me'l tancaren en un camp de concentració. Quedà molt desmillorat, i ja veus, muigué molt jove, per l'any de la riuà. Vaig tindre dos fills més: Maria i Paquito. Sí, en ma casa en som quatre de San Francisco de Paula...

El meu Francisco tenia cinc germanes, que anaren casant-se. Teresa, que es casà en Pepe Barberà *el fabero* i vivien en el carrer de Sant Josep; Júlia, en Francisco Navarro, vivien en el carrer Sant Jeroni; Francisca, en el tio Cecilio *el fontaner*; Dolores, en Pepe Aguilar *el Tapia* que vivia en el carrer de la Pau; i Carmen, que es casà en Paco Aguilar, també *Tapia*, que vivia allà en les cases noves, en el carrer Abogado Palop Guillem, molt a prop de la tenda de vins de la meua cosina la rutilleta. Els meus sogres anaren quedant-se a soles, i ens posàrem el meu home i jo a viure amb ells....

Josep M. Soriano Bessó

